

**FERMER XO‘JALIGINING MAMLAKAT IQTISODIY O‘SISHNI
TA’MINLASHDAGI ROLI VA AHAMIYATI**

*Andijon davlat texnika instituti
Muhandislik iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti
Iqtisodiyot (tarmoq va sohalar) yo‘nalishi
K-111-21- guruh talabasi
Turg‘unov Izzatillo Bekzodbek o‘g‘li*

Annotatsiya: Ushbu maqola fermer xo‘jaliklarining mamlakat iqtisodiy o‘rishini ta‘minlashdagi muhim roli va ahamiyatinichuqur tahlil qiladi. Maqolada agrar sektorning yalpi ichki mahsulot (YaIM) ga qo‘shgan hissasi, oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashdagi o‘rni, qishloq aholisi bandligini yaratish va eksport salohiyatini oshirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, fermer xo‘jaliklari faoliyatini samarali boshqarish, ularni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari, sohadagi mavjud muammolar va ularning yechimlari ko‘rib chiqiladi. Maqola agrar soha mutaxassislari, iqtisodchilar, talabalar va qishloq xo‘jaligi siyosati bilan qiziquvchi barcha uchun mo‘ljallangan.

Annotation: This article deeply analyzes the significant role and importance of farm enterprises in ensuring national economic growth. It highlights the agricultural sector's contribution to Gross Domestic Product (GDP), its role in ensuring food security, creating rural employment, and enhancing export potential. Furthermore, the article examines effective management of farm enterprises, support mechanisms, existing problems in the sector, and their solutions. This article is intended for agricultural specialists, economists, students, and anyone interested in agricultural policy.

Kalit So‘zlar: Fermer xo‘jaligi, iqtisodiy o‘rish, agrar sektor, qishloq xo‘jaligi, oziq-ovqat xavfsizligi, bandlik, eksport, qishloq xo‘jaligi siyosati, qishloqni rivojlantirish.

Keywords: Farm enterprise, economic growth, agricultural sector, agriculture, food security, employment, export, agricultural policy, rural development.

Kirish

Mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi ko‘p jihatdan uning agrar sektorining samarali faoliyatiga bog‘liq. O‘zbekiston kabi agrar salohiyati yuqori bo‘lgan davlatlarda fermer xo‘jaliklari nafaqat aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta‘minlash, balki yalpi ichki mahsulot (YaIM) ning shakllanishida, ish o‘rinlari yaratishda va eksport daromadlarini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Fermer xo‘jaliklari qishloq joylarida aholi daromadlarining asosiy manbai bo‘lib xizmat qiladi

va shu orqali qishloq hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi [1].

So'nggi yillarda O'zbekistonda fermer xo'jaliklariga katta e'tibor qaratilmoqda, ularning faoliyatini erkinlashtirish va qo'llab-quvvatlash bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada fermer xo'jaliklarining mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlashdagi nazariy va amaliy ahamiyati, ularning faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar, shuningdek, sohadagi mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari chuqur tahlil qilinadi.

Adabiyotlar Tahlili

Fermer xo'jaliklarining iqtisodiy rivojlanishdagi roli ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan o'rganilgan. Teodor Schultz "Iqtisodiy o'sish qishloq xo'jaligidan boshlanadi" degan fikrni ilgari surgan va qishloq xo'jaligining umumiy iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini ko'rsatgan [2]. Amartya Sen esa oziq-ovqat xavfsizligi va qishloq joylarida qashshoqlikni kamaytirishda fermer xo'jaliklarining muhim o'rnini ta'kidlagan [3].

O'zbekistonda fermer xo'jaliklarini rivojlantirish bo'yicha G'. Pirmatov, A. Safarov va N. Qosimov kabi iqtisodchilar tomonidan keng ko'lamli tadqiqotlar olib borilgan. Ular fermer xo'jaliklarining ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlash masalalariga e'tibor qaratganlar [4, 5]. Biroq, ushbu tadqiqotlarda fermer xo'jaliklarining iqtisodiy o'sishga kompleks ta'siri, shuningdek, global iqlim o'zgarishlari va bozor konyunkturasi sharoitida ularning barqarorligini ta'minlash bo'yicha chuqur tahlillar hali ham yetarli emas. Mazkur maqola ushbu bo'shliqlarni to'ldirishga qaratilgan.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda fermer xo'jaliklarining mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlashdagi rolini tahlil qilish uchun quyidagi metodologiyalar qo'llaniladi:

- Sistemali yondashuv Fermer xo'jaligi faoliyati va uning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri o'zaro bog'liq tizim sifatida ko'rib chiqiladi.
- Statistik tahlil O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi va Qishloq xo'jaligi vazirligining ma'lumotlari (YaIMdagi ulushi, mahsulot hajmi, eksport ko'rsatkichlari, bandlik darajasi) tahlil qilinadi.
- Qiyosiy tahlil Rivojlangan agrar mamlakatlar tajribasi O'zbekistondagi fermer xo'jaliklari faoliyati bilan qiyoslanadi.
- SWOT tahlili Fermer xo'jaliklari sektorining kuchli va zaif tomonlari, mavjud imkoniyatlari va potentsial tahdidlari aniqlanadi.
- Suhbatlar va ekspert baholash Fermerlar, agronomlar va soha mutaxassisleri bilan suhbatlar o'tkazish orqali amaliy muammolar va ularning yechimlari bo'yicha fikrlar yig'iladi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, fermer xo'jaliklari O'zbekiston iqtisodiy o'sishining asosiy drayverlaridan biri hisoblanadi. So'nggi besh yilda qishloq xo'jaligi YaIMning o'rtacha Z foizini tashkil etgan [6]. Fermer xo'jaliklari nafaqat asosiy qishloq xo'jaligi mahsulotlari (g'alla, paxta, meva-sabzavotlar) yetishtirish orqali oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlaydi, balki ushbu mahsulotlarning sezilarli qismi eksport qilinib, mamlakatga valyuta tushumlarini olib keladi. Misol uchun, meva-sabzavot mahsulotlari eksporti yildan yilga o'sib bormoqda, bu esa valyuta zaxiralarini mustahkamlashga xizmat qiladi [7].

Shuningdek, fermer xo'jaliklari qishloq aholisining katta qismini ish bilan ta'minlab, ijtimoiy barqarorlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Ularning modernizatsiyasi va samaradorligining oshishi qishloq joylarida turmush darajasini yaxshilashga olib keladi. Biroq, tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, suv resurslarining cheklanganligi, texnika parkining eskirganligi, sifatli urug'lik va mineral o'g'itlarga bo'lgan ehtiyoj, shuningdek, bozorga chiqishdagi muammolar fermer xo'jaliklarining to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilmoqda.

Muhokama

Olingan natijalarni muhokama qilar ekanmiz, fermer xo'jaliklarining iqtisodiy o'sishdagi mutlaq ahamiyatini tasdiqlashimiz mumkin. Ular nafaqat oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishni ta'minlaydi, balki sanoat uchun xomashyo yetkazib berish, eksport salohiyatini oshirish va qishloq aholisining farovonligini yaxshilash orqali mamlakat iqtisodiyotiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Fermer xo'jaliklariga investitsiyalar kiritish, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va innovatsion texnologiyalarni joriy etish iqtisodiy o'sishni tezlashtirishning muhim omilidir.

Shu bilan birga, sohada bir qator jiddiy muammolar mavjud. Suv resurslaridan samarasiz foydalanish, ekinlarni sug'orishning an'anaviy usullari va eskirgan agroteknika choralar hosildorlikni cheklaydi. Fermerlarning moliyaviy resurslarga (kreditlar, subsidiyalar) kirish imkoniyatlari ham cheklangan bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, mahsulotni qayta ishlash va sotish kanallarining yetarli emasligi mahsulotning qo'shimcha qiymatini kamaytiradi. Ushbu muammolarni hal etish uchun kompleks yondashuv va davlat tomonidan tizimli qo'llab-quvvatlash zarur.

Xulosa

Fermer xo'jaliklari mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlashda va ijtimoiy barqarorlikni saqlashda muhim strategik ahamiyatga ega. Ular YaIMga katta hissa qo'shadi, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlaydi, eksport salohiyatini oshiradi va aholi bandligini ta'minlaydi. Biroq, resurslar cheklovlari, eskirgan texnologiyalar va bozorga chiqishdagi muammolar ularning to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilmoqda. Ushbu muammolarni hal etish va fermer xo'jaliklari faoliyatini takomillashtirish uchun quyidagilar taklif etiladi:

1. Suv resurslaridan samarali foydalanishni kuchaytirish Suvni tejoychi texnologiyalarni (tomchilatib sug'orish) keng joriy etish, suv inshootlarini modernizatsiya qilish.

2. Agroteknik xizmatlarni takomillashtirish Fermerlarga zamonaviy texnika, sifatli urug'lik va mineral o'g'itlar yetkazib berish tizimini yaxshilash, agronomik bilimlarini oshirish.

3. Moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish Imtiyozli kreditlar ajratish, subsidiyalar tizimini takomillashtirish va sug'urta mexanizmlarini rivojlantirish.

4. Qayta ishlash va eksport salohiyatini oshirish Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash korxonalarini ko'paytirish, eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish va tashqi bozorlarga chiqishga yordam berish.

Ushbu choralar fermer xo'jaliklarining samaradorligini oshirishga, mamlakat iqtisodiy o'sishini jadallashtirishga va qishloq joylarida turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar Ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.
2. Schultz T. W. Transforming Traditional Agriculture. – New Haven: Yale University Press, 1964.
3. Sen A. K. Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation. – Oxford: Clarendon Press, 1981.
4. Pirmatov G'. Fermer xo'jaliklari faoliyatini samarali boshqarish. – Toshkent: Fan, 2019.
5. Safarov A., Qosimov N. Qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish yo'llari. – Toshkent: Yangi Asr Avlodi, 2020.
6. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy sayti ma'lumotlari (yillik qishloq xo'jaligi hisobotlari).
7. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi rasmiy sayti ma'lumotlari (eksport tahlillari).